

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เรื่อง การจดทะเบียนการหย่าโดยคำพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

กรรมการปกครองได้มีหนังสือ ที่ มท ๐๓๐๙.๗/๒๕๑๔๙ ลงวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สรุปความได้ว่า ด้วยกรุงเทพมหานครแจ้งว่า สำนักงานเขตบึงกุ่ม หรือกรณีนายมนไชย รายภิรมย์ ได้รับมอบอำนาจจากนางจรีรัตน์ เรืองศรี ให้มาดำเนินการจดทะเบียนการหย่าโดยใช้คำพิพากษาของศาลจังหวัดชุมพรแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวซึ่งได้พิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างนางจรีรัตน์ เรืองศรี โจทก์ กับนายสหเทพ เรืองศรี จำเลยที่ ๑ ที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความว่าโจทก์และจำเลยที่ ๑ ตกลงหย่าขาดจากกันโดยตกลงไปจดทะเบียนหย่าให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันทำสัญญานี้ หากฝ่ายใดเพิกเฉยขอถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา ซึ่งกรุงเทพมหานครมีความเห็นว่า

๑. ประเด็นศาลจังหวัดชุมพรแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดตามสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างนางจรีรัตน์ เรืองศรี กับนายสหเทพ เรืองศรี พิจารณาแล้วเห็นว่า การสมรสระหว่างนางจรีรัตน์ฯ กับนายสหเทพฯ ยังไม่สิ้นสุดลง เนื่องจากคำพิพากษาศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวมิใช่คำพิพากษาถึงที่สุดให้นางจรีรัตน์ฯ กับนายสหเทพฯ หย่าขาดจากกันตามมาตรา ๑๕๓๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นเพียงแต่คำพิพากษาให้ทั้งคู่ดำเนินการตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีผลบังคับเฉพาะคู่กรณีเท่านั้น ไม่มีผลผูกพันต่อบุคคลภายนอก นางจรีรัตน์ฯ และนายสหเทพฯ จึงต้องไปขอจดทะเบียนการหย่าตามมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ หากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ อีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องไปร้องต่อศาลเพื่อบังคับคดีอีกชั้นหนึ่ง และเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้หย่าขาดจากกันแล้วจึงจะสามารถนำคำพิพากษานั้นไปจดทะเบียนการหย่าตามข้อ ๒๒ แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนั้น นางจรีรัตน์ฯ จึงไม่อาจนำคำพิพากษาศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความที่กำหนดว่าหากฝ่ายใดเพิกเฉยขอถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาไปจดทะเบียนการหย่าฝ่ายเดียวได้

๒. ประเด็นการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินการจดทะเบียนการหย่าแทน พิจารณาตามกฎหมายและระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่กำหนดให้ผู้ประสงค์จะจดทะเบียนหย่าต้องยื่นคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (คร.๑) ต่อนายทะเบียนและต้องลงลายมือชื่อในทะเบียนการหย่า (คร.๖) ต่อนายทะเบียนและพยาน จึงเห็นว่าการขอจดทะเบียนการหย่าเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการด้วยตนเอง ไม่อาจมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อในทะเบียนการหย่า (คร.๖) แทนได้ แต่มอบอำนาจให้บุคคลอื่นไปขอให้ นายทะเบียนบันทึกคำพิพากษาของศาลให้หย่ากันไว้ในทะเบียนสมรส (คร.๒) ตามมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ได้

กรรมการปกครองพิจารณาแล้ว เห็นด้วยกับความเห็นของกรุงเทพมหานคร และมีความเห็นเพิ่มเติม คือ

๑. เมื่อมีการฟ้องหย่าโดยอาศัยเหตุตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ และศาลได้มีคำพิพากษาให้สามี ภรรยา หย่าขาดจากกันแล้ว ผลของการสมรสสิ้นสุดลงนับแต่เวลาที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓๑ ซึ่งได้มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติรองรับวิธีปฏิบัติไว้ ๒ ประการ คือ

๑.๑ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้นายทะเบียนบันทึกการหย่าโดยคำพิพากษาของศาลไว้ในทะเบียนสมรสก็ได้ แต่ต้องยื่นสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุดที่รับรองว่าถูกต้องแล้วต่อนายทะเบียนตามมาตรา ๑๖ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘

๑.๒ เมื่อมีผู้ร้องขอจดทะเบียนการหย่าโดยนำสำเนาคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้สามีภรรยาหย่าขาดจากกันและมีคำรับรองถูกต้องมาแสดง ให้นายทะเบียนดำเนินการตรวจสอบเอกสารหลักฐาน เมื่อเห็นว่าถูกต้องให้ลงลายมือชื่อในทะเบียนการหย่า (คร.๖) และในใบสำคัญการหย่า (คร.๗) โดยในกรณีที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องเพียงฝ่ายเดียวให้เก็บรักษาใบสำคัญการหย่า (คร.๗) ฉบับที่เหลือไว้แล้วแจ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งมารับไปตามข้อ ๒๒ แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑

แต่กรณีตามข้อหาเรื่องนี้ เห็นว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔ กำหนดว่าการหย่านั้นจะทำได้แต่โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายหรือโดยคำพิพากษาของศาล ดังนั้น เมื่อศาลไม่ได้พิพากษาให้โจทก์และจำเลยที่ ๑ หย่าขาดจากกัน ถือว่าการสมรสระหว่างโจทก์และจำเลยที่ ๑ ยังไม่สิ้นสุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔ มาตรา ๑๕๑๖ และมาตรา ๑๕๓๑ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวจึงไม่สามารถยื่นคำร้องขอจดทะเบียนหย่าโดยคำพิพากษาของศาลได้ตามข้อ ๒๒ แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ และเมื่อไม่สามารถจดทะเบียนหย่าโดยคำพิพากษาของศาลได้ การหย่าจะทำได้แต่โดยความยินยอมซึ่งผู้ร้องจะต้องไปทั้งสองฝ่าย ไปแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้ตามมาตรา ๑๕๑๔ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และข้อ ๒๐ แห่งระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ อนึ่ง สัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลพิพากษาตามยอมระบุข้อความว่า “โจทก์และจำเลยที่ ๑ ตกลงหย่าขาดจากกัน โดยตกลงไปจดทะเบียนหย่าให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันทำสัญญานี้ หากฝ่ายใดเพิกเฉยขอถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนา” เป็นข้อตกลงในการหย่าโดยความยินยอมและถือเป็นหนังสือสัญญาหย่าที่คู่หย่าต้องนำไปแสดงต่อนายทะเบียนเพื่อจดทะเบียนหย่าโดยความยินยอมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๔ และมาตรา ๑๕๑๕ ซึ่งหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมนั้น อีกฝ่ายจะต้องฟ้องศาลให้สั่งบังคับอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญาต่อไป

๒. กรณีการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นดำเนินการจดทะเบียนการหย่าแทนนั้น เมื่อพิจารณาตามมาตรา ๓ และมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ที่บัญญัติไว้ว่าการจดทะเบียนหมายความว่า การจดข้อความลงในทะเบียนเพื่อความสมบูรณ์ตามกฎหมาย และเมื่อนายทะเบียนรับจดทะเบียน ผู้ร้องต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในทะเบียนต่อหน้านายทะเบียนและต่อหน้าพยาน

สองคนซึ่งต้องลงลายมือชื่อไว้ในทะเบียนในขณะนั้นด้วยแล้ว เห็นว่า การจดทะเบียนครอบครัวทุกประเภท รวมถึงการจดทะเบียนหย่า ผู้ร้องต้องไปดำเนินการด้วยตนเองจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นไปดำเนินการแทนไม่ได้ เพราะจะต้องไปแสดงเจตนาและลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญในทะเบียนต่อหน้านายทะเบียน

กรมการปกครองต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังและรอบคอบเพราะกระทบต่อสิทธิของประชาชนเป็นส่วนรวม จึงขอหารือว่าความเห็นของกรมการปกครองและกรุงเทพมหานคร ถูกต้องหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๑๑) ได้พิจารณาข้อหารือของกรมการปกครอง โดยมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) และผู้แทนกรุงเทพมหานครเป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว เห็นว่าสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลระหว่างนางจรีรัตน์ เรืองศรี (โจทก์) และนายสหเทพ เรืองศรี (จำเลยที่ ๑) มีที่มาจากกรณีพิพาทเรื่องหย่าและเรียกค่าทดแทน แต่สามารถตกลงกันได้โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความต่อหน้าศาลที่กำหนดในข้อ ๑ ว่า “โจทก์และจำเลยที่ ๑ ตกลงหย่าขาดจากกันโดยตกลงไปจดทะเบียนหย่าให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันทำสัญญานี้ หากฝ่ายใดเพิกเฉยขอถือเอาคำพิพากษาศาลแทนการแสดงเจตนา” และศาลได้พิเคราะห์สัญญาดังกล่าวและเห็นว่าเป็นการยอมความในประเด็นแห่งคดีและข้อความในสัญญายอมไม่ขัดต่อกฎหมาย จึงพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดโดยคดีดังกล่าวไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดจึงถือว่าคำพิพากษาคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว ย่อมถือได้ว่าการหย่ากรณีนี้เป็นการหย่าโดยคำพิพากษาศาลตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ส่วนข้อความต่อมาในสัญญาประนีประนอมยอมความว่า “โดยตกลงไปจดทะเบียนหย่าให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันทำสัญญานี้” เป็นเพียงการตกลงให้ไปจดทะเบียนการหย่าซึ่งมีผลตามคำพิพากษาอยู่แล้วเท่านั้น

เมื่อได้วินิจฉัยแล้วว่ากรณีดังกล่าวเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาศาลตามมาตรา ๑๕๓๑ วรรคสอง^๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น นางจรีรัตน์ฯ จึงสามารถมอบอำนาจให้บุคคลอื่น นำสำเนาคำพิพากษานั้นถึงที่สุดที่รับรองว่าถูกต้องแล้วยื่นต่อนายทะเบียน เพื่อให้ให้นายทะเบียนบันทึกการหย่าโดยคำพิพากษาไว้ในทะเบียนตามมาตรา ๑๖^๒ แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัวฯ ได้

(นายอัชพร จารุจินดา)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

^๑ มาตรา ๑๕๓๑ การสมรสที่จดทะเบียนตามกฎหมายนั้น การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรส ทั้งสองฝ่ายมีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนการหย่าเป็นต้นไป

การหย่าโดยคำพิพากษามีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาลงถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้อำนาจการหย่าแล้ว

^๒ มาตรา ๑๖ เมื่อศาลได้พิพากษาให้เพิกถอนการสมรสหรือให้หย่ากันแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้นายทะเบียนบันทึกไว้ในทะเบียนก็ได้ แต่ต้องยื่นสำเนาคำพิพากษานั้นถึงที่สุดที่รับรองว่าถูกต้องแล้ว ต่อมานายทะเบียน